

הַמְכֶסֶה אֲנִי מֵאַבְרָהָם

וְה' אָמַר הַמְכֶסֶה אֲנִי מֵאַבְרָהָם אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה: (בראשית יח ז).

אבן עזרא בראשית פרק יח

... ואח"כ נראה אליו השם, ואמר "המכסה אני מאברהם" (בראשית יח ז), גם "זעקת סדום" (שם שם כ). ואלו ההולכים הגיעו אל סדום, ואברהם עודנו עומד לפני ד'. ועל כל פנים, "וה' אמר" - עם אברהם ידבר או עם המלאכים שיאמרו לו. רק "ויאמר ד' זעקת סדום" - עם אברהם דבר. ואברהם נגש ואמר "האף תספה" (כג), ונכנס פסוק "ויפנו משם האנשים" (כב) להודיע כי בעת שבאו אל סדום, אז אמר השם לאברהם זעקת סדום.²

בראשית רבה פרשה מט סימן א

"וה' אמר המכסה אני מאברהם" - רבי יצחק פתח: "זכר צדיק לברכה ושם רשעים ירקב" (משלי י ז). אמר רבי יצחק: כל מי שהוא מזכיר את הצדיק ואינו מברכו, עובר בעשה. מה טעמיה? "זכר צדיק לברכה". וכל מי שהוא מזכיר את הרשע ואינו מקללו, עובר בעשה. מה טעמיה? "ושם רשעים ירקב" ... "וה' אמר המכסה אני מאברהם אשר אני עושה ואברהם היו יהיה לגוי גדול ועצום". לא היה צריך הכתוב לומר אלא: "ויאמר ה' זעקת סדום ועמורה כי רבה" אלא אמר הקב"ה: הזכרתי את הצדיק ואיני מברכו? "ואברהם היו יהיה לגוי גדול ועצום".³

רש"י בראשית פרק יח פסוק יז – לא אודיע לאב מה שאני עושה לבניו?

¹ ובהמשך שם: "וְאַבְרָהָם הָיוּ יְהִיָּה לְגוֹי גָדוֹל וְעֲצוּם וְנִבְרָכוּ בּוֹ לִלְגוֹי הָאָרֶץ: כִּי יִדְעִיתִי לְמַעַן אֲשֶׁר יִצְוֶה אֶת בְּנָיו וְאֶת בֵּיתוֹ אַחֲרָיו וְשִׁמְרוּ דְרָגָה ה' לְעֲשׂוֹת צְדָקָה וּמִשְׁפָּט". רק אחרי פסוקים אלה אומר לנו המקרא מה אומר הקב"ה לאברהם, מה הוא לא מכסה ממנו – את כוונתו להשמיד את סדום ועמורה. ואף זה בלשון מוצנעת ומוסתרת מעט, כאילו לבחון אם אברהם מבין דבר מתוך דבר: "וְיֹאמֶר ה' זַעֲקַת סָדֹם וְעִמּוֹרָה כִּי רַבָּה וְחַטָּאתָם כִּי כְבֹדָה מְאֹד: אֲרָדָה נָא וְאֶרְאֶה הַקְּצֵעַקְתָּהּ הַבָּאָה אֵלַי עֲשׂוּ כָּלָה וְאִם לֹא אֲדַעְהָ". ואברהם כידוע עומד מיד ומתפלל על סדום: אולי ימצאון בה לפחות עשרה צדיקים שיצילוה מחורבן.

² אבן עזרא מבאר את סדר האירועים בפסוקים טז-כג, מרגע שהמלאכים קמים מאוהל אברהם ושרה והולכים להשחית את סדום ועד תפילת אברהם בניסיונו להצלתה: מתי נפרדים המלאכים מאברהם, מתי הם מדברים אליו (אם בכלל) ומתי הקב"ה מדבר אליו. מתי בדיוק מבין אברהם שהמלאכים הולכים להשחית את סדום, מתי הוא מתחיל לעמוד לפני ה', מתי הוא מתחיל את תפילתו. בקיצור, מה סדר הדברים כאן? האם כסדר הפסוקים או שמה נאמר "אין מוקדם ומאוחר בתורה"? עפ"י אבן עזרא, יתכן שהדיבור "המכסה אני מאברהם" עדיין נאמר באמצעות המלאכים, כמו "שוב אשוב אליך כעת חיה" לעיל בבשורה על יצחק. פסוק כב "ויפנו משם האנשים" בא לפני הדיבור "זעקת סדום ועמורה" ועל"פ שילוב שניהם הוא שגרם לאברהם להבין שהקב"ה הולך להשמיד את ערי הכינר. פרשן נוסף שהאריך לדון בנושא זה הוא רמב"ן, בפירושו לפסוק יח: "ואחר שסיפר הכתוב דעת העליון, חזר אל הענין הראשון, וסיפר במעשה כי האנשים אשר השקיפו על פני סדום ללכת שמה ושלחם אברהם הגיעו שמה. ואברהם מעת היפרדם ממנו ועד הגיעם שם, עודנו עומד לפני כי קראו והגיד לו כי המלאכים הם השלוחים האלה להשחית המקום כאשר אמר. ולא הוצרך לפרש מתי עמד לפני, כי מעת שאמר המכסה אני מאברהם נודע שהגיד לו". ראה גם רש"י על פסוק כב שעמידת אברהם לפני הקב"ה היא תיקון סופרים וראה גם פירוש ספורנו לפסוק כב. קריאת פסוקים אלה היא נושא מעניין העומד בפני עצמו וכל אחד מוזמן לענות ולהעמיק בו. אנו נבקש להתמקד בעצם האמירה "המכסה אני מאברהם", מדוע חושב הקב"ה שמן הראוי להודיע לאברהם על הכוונה להפוך את סדום.

³ כך פותח מדרש בראשית רבה את הפרשה בה אנו דנים. לכאורה, זהו מדרש פתיחתא קלאסי בו מציג הדרשן מוטיב ערכי מוסרי: צדיקים נזכרים לטובה, רשעים לרעה וכך כל הזכרה לטובה ולרעה. (למדרשים ומקורות נוספים למוטיב של זכר צדיק לברכה ורשע לרעה, ראה משנה יומא ג יא, גמרא יומא לח ע"ב, ירושלמי שקלים ה א, מכילתא דרבי ישמעאל בא - מסכתא דפסחא פרשה טז ורבים אחרים). מכאן יתגלגל הדרשן לנושא עצמו כפי שנראה בסימן ב של מדרש זה להלן, למוטיב של סוד ה' ליראיו. וכבוננוס, קבלנו גם הסבר של המדרש לפשט הפסוקים! (בראשית רבה הוא מדרש פרשני, ראה [סקירה כאן](#) ובספר ע. רייזל מבוא למדרשים עמ' 105). עפ"י המדרש, פסוקים יח-יט: "וְאַבְרָהָם הָיוּ יְהִיָּה לְגוֹי גָדוֹל וְעֲצוּם וְנִבְרָכוּ בּוֹ לִלְגוֹי הָאָרֶץ: כִּי יִדְעִיתִי לְמַעַן אֲשֶׁר יִצְוֶה אֶת בְּנָיו וְאֶת בֵּיתוֹ אַחֲרָיו וְשִׁמְרוּ דְרָגָה ה' לְעֲשׂוֹת צְדָקָה וּמִשְׁפָּט וכו'", הם מאמר בסוגריים של הזכרת אברהם לטובה ואינם כלל חלק מסדר הדברים והדיבורים במהלך העניינים. אם נשים אותם בצד, נקבל רצף פשוט של דיבור כפול של ה' לאברהם: "וה' אמר המכסה אני מאברהם אשר אני עושה: ויאמר ה' זעקת סדום ועמורה כי רבה וְחַטָּאתָם כִּי כְבֹדָה מְאֹד: אֲרָדָה נָא וְאֶרְאֶה הַקְּצֵעַקְתָּהּ הַבָּאָה אֵלַי עֲשׂוּ כָּלָה וְאִם לֹא אֲדַעְהָ". האמירה הראשונה, כפי שמציע אבן עזרא, היא ע"י המלאכים שנפנו משם והלכו לעשות שליחותם, והשנייה ישירות ע"י הקב"ה. פסוקים יח-יט המשבחים את אברהם העושה משפט וצדקה ומנחילם לבניו וכו', אינם קשורים ישירות לעניין ואינם הנמקה מדוע ה' אינו מכסה מאברהם את הפיכת סדום, כפי שנראה אצל חלק מהפרשנים להלן. אולי מדרש זה סבור שאין צורך בהנמקה בכלל. אך עדיין הפסוק "המכסה אני מאברהם" אומר דרשני ומעלה את האפשרות, הווה אמינא, של כיסוי והסתרה ובו אנו מבקשים להתמקד הפעם.

המכסה אני - בתמיה: אשר אני עושה - בסדום. לא יפה לי לעשות דבר זה שלא מדעתו. אני נתתי לו את הארץ הזאת, וחמשה כרכין הללו שלו הן, שנאמר (י יט) גבול הכנעני מצידון וגו' בואכה סדומה ועמורה וגו'.⁴ קראתי אותו אברהם, אב המון גוים. ואשמיד את הבנים ולא אודיע לאב שהוא אוהבי?⁵

בראשית רבה פרשה מט סימן ב - המלך מתייעץ עם אוהבו / אריסו

"סוד ה' ליראיו ובריתו להודיעם" (תהלים כה יד) - בתחילה היה סוד ליראים, ואחר כך לישירים: "ואת ישירים סודו" (משלי ג לב), ואחר כך לנביאים: "כי לא יעשה ה' אלהים דבר כי אם גלה סודו אל עבדיו הנביאים" (עמוס ג ז). אמר הקב"ה אברהם זה ירא אלהים: "עתה ידעתי כי ירא אלהים אתה" (בראשית כב יב). אברהם זה ישר הוא: "מישרים אהבך" (שיר השירים א ד).⁶ אברהם זה נביא: "ועתה השב אשת האיש כי נביא הוא" (בראשית כ ז), ואיני מגלה לו: "המכסה אני מאברהם"?⁷

אמר ר' יהושע בן לוי: משל למלך שנתן אוסיא⁸ לאוהבו, לאחר זמן ביקש המלך לקוץ מתוכה חמישה אילני סרק.⁹ אמר המלך: אילו מן פטריקון שלו¹⁰ הייתי מבקש לא היה מעכב, ומה בכך? ונימלך בו! כך אמר הקב"ה: כבר נתתי את הארץ מתנה לאברהם, שנאמר: "לזרעך נתתי את הארץ הזאת" (בראשית טו יח), וחמשת הכרכים הללו בתוך שלו הם ואילו מפטריקון שלו הייתי מבקש לא היה מעכב, ומה בכך? ונימלך בו!¹¹ אמר ר' יודה ברי סימון: למלך שהיה לו ג' אוהבים ולא היה עושה דבר חוץ מדעתם. פעם אחת ביקש המלך לעשות דבר חוץ מדעתם. נטל את הראשון וטרדו והוציאו חוץ לפלטיין. שני, חבשו בבית האסורין ונתן סיפרגיס שלו עליו.¹² שלישי, שהיה חביב לו יותר מדי, אמר: איני עושה דבר חוץ מדעתו. כך, אדם הראשון: "ויגרש את האדם" (בראשית ג כד). נח - סגרו בתיבה. אברהם, שהיה חביב עליו יותר מדי, אמר: איני עושה דבר חוץ מדעתו. אמר

⁴ מדרש זה לא מהסס להתעמת עם העובדה שאברהם הוא מבני שם והוא בא לנחול את הארץ שבעת חלוקת העולם לשלושת בני נח ניתנה להם ולכנען בנו. כבר קדם לאברהם מלכי צדק שמזוהה עפ"י המדרש עם שם בן נח (ראה דבריני מי אתה מלכי צדק? בפרשת לך לך) ונראה שהוא חי בהרמוניה עם הכנענים בני חם. אבל אברהם הוא סיפור אחר. אברהם בא לנחול את הארץ. עדיין אין היא ברשותו: "כי לא שלם עוון האמורי עד הנה", אבל עתידה היא להיות נחלתו. השווה רש"י זה לרש"י הראשון על התורה: "שאם יאמרו אומות העולם לישראל לסטים אתם שכבשתם ארצות שבעה גוים, הם אומרים להם כל הארץ של הקב"ה היא, הוא בראה ונתנה לאשר ישר בעיניו, ברצונו נתנה להם וברצונו נטלה מהם ונתנה לנו". בדרך דומה לפירוש רש"י הולך גם רשב"ם בפירושו לפסוק, שמדגיש תחילה, בניגוד למדרש בראשית רבה לעיל, ששמירת המצוות ע"י אברהם ובניו איננה רק "זכר צדיק לברכה", אלא הסיבה והזכות שבגינה ינחלו את הארץ. לפיכך, זו הסיבה שה' אינו מכסה מאברהם את שהוא עתיד לעשות לסדום. ואלה דבריו: "המכסה אני מאברהם - מה שאני רוצה להפוך את סדום? ואני יודע שבניו ישמרו דרך יי ויזכו להביא עליהם את אשר דיבר לאברהם לתת להם ארץ כנען ואילו העיירות מנחלת בניו, הם כדכתיב בגבול כנען בפרשת נח: ויהי גבול הכנעני מצידון באכה גררה עד עזה באכה סדומה [ועמרה] אדמה וצבויים עד לשע. ואיך אחריב קרקע שלו או קרקע שכיניו שלא מדעתו?".

⁵ כאן מוסיף רש"י מוטיב חדש ואחר. לא מדובר בארץ, אלא ביושבים עליה. הם הסדומיים (!), גם הם בניו של אברהם, אב המון גוים! "אשמיד את הבנים ולא אודיע לאב שהוא אוהבי?" האם אנחנו שומעים כאן הפרדה בין הבעלות על הארץ ובין היחס לתושביה? האם מסעו של אברהם לארץ כנען בא לשנות סדרי עולם שנקבעו לאחר המבול? נושא מעניין להעמיק בו בנפרד.

⁶ ראה דבריני ספר הישר בפרשת ויחי שהאבות נקראו ישירים, ובפרט את הקדמת העמק דבר לפירושו לספר בראשית שהבאנו שם. וכאן אברהם הוא גם ירא אלהים, גם ישר וגם נביא, כפי שנראה מיד.

⁷ ראה הרחבת מדרש זה בתנחומא בפרשתנו סימן ו, תוך הוספת מקרים אחרים בהם הקב"ה מגלה סודות הנהגתו בעולם לצדיקים: "אז יגלה אוזן אנשים - זה אברהם שנאמר: וה' אמר המכסה אני מאברהם. ובמוסרם יחתום - אלו הם הסדומיים, כיון שלא מצא בהן צדיק חתם גזר דינם. דבר אחר: וה' אמר המכסה אני, זה שאומר הכתוב: כי לא יעשה אדני ה' דבר כי אם גלה סודו אל עבדיו הנביאים (עמוס ג). מתחילה היה הקב"ה מגלה סודו ליראיו... חזר ונתנו לישירים... חזר ונתנו לנביאים, שנאמר: כי אם גלה סודו אל עבדיו הנביאים. חטאו ישראל בימי עכן, עמד הקב"ה וגילה ליהושע, שנאמר: חטא ישראל (יהושע ז). חטאו בני עלי, גילה הקב"ה לשמואל, שנאמר: ויקרא ה' אל שמואל (שמואל א ג). חטאו הסדומיים, גילה הקב"ה לאברהם, שנאמר: המכסה אני מאברהם".

⁸ נחלת שדה. נראה שהנתינה היא בחכירה.

⁹ הרמז לנמשל כבר ברור ובוטל שחמשת ערי הכיכר, סדום רבתי, משולים לאילנות סרק. ואע"פ כן, אין המלך עוקר אותם לפני שמודיע זאת לאוהבו. ראה דבריני סוכתה של סדום בחג הסוכות, שם כל האילנות בסדום הם אילנות מאכל מכל טוב.

¹⁰ מנחלת אבותיו. המלך מתייעץ עם אוהבו משום שהוא יודע שבסופו של דבר אוהבו לא יעכב בעדו.

¹¹ ראה הרחבת מדרש זה בתנחומא בפרשתנו סימן ז: "למה גילה הקב"ה לאברהם? אמר ר' יהודה הלוי: משל למה הדבר דומה? למלך שהיה לו פרס ונתנו לאוהבו במתנה. לאחר ימים נצרך המלך לקוץ מתוכה קורות. אמר המלך: אעפ"י שהיה שלי ונתתיו לאוהבי, לא אקוץ אותם עד שאמלך באוהבי. כך הקב"ה, כיון שהעלהו לארץ ישראל, א"ל: שא נא עיניך וראה צפונה ונגבה וקדמה וימה (בראשית יג יד), וכתוב: כי כל הארץ אשר אתה רואה וגו' (שם שם טו). לפיכך, כשרצה הקב"ה להחריב חמשת כרכים הללו, אמר: איני מחריבן אלא מדעתו של אברהם. אם תאמר שלא היו מארץ כנען? ראה מה כתיב: ויהי גבול הכנעני מצידון וגו' (בראשית י טו). לפיכך לא החריבן עד שנמלך באברהם, שנאמר: וה' אמר המכסה אני מאברהם". המלך נותן לאוהבו מתנה, אבל עדיין מתערב בניהול השדה, עדיין זקוק לקורות ממנה ומבקש לקוץ ממנה אילנות שגדלו פרא. האם אין חשש שהתערבות זו תעיד על כך שהמלך אולי חוזר בו ממתנתו? ראה מדרשים ששמו לב לנקודה עדינה זו כגון אגדת בראשית (בובר) פרק כא: "ואם מבקש אני להפוך חמשת הכרכים ואיני נוטל עצה מאברהם, עכשיו אומר חזר בו במתנה שנתן לי, אלא הריני נוטל עצה הימנו, שנאמר: וה' אמר המכסה אני מאברהם". כך גם במדרש אגדה (בובר) בראשית יח יז: "וה' אמר המכסה אני מאברהם. וכן אמר הקב"ה אני נתתי כל הארץ הזאת לאברהם, ועתה אני רוצה לאבד חמשה עיירות משלו בשביל חטאתם, ואם אין אני מגלה לו, אומר שמא הקב"ה חזר בו".

¹² סיפרגיס הוא חותם. כפי שנראה בהמשך בנמשל, השני זה נח שנסגר בתיבה.

ר' שמואל בן נחמן: משל למלך שהיה לו סינקתדרוס¹³ ולא היה עושה דבר חוץ מדעתו. פעם אחת ביקש המלך לעשות דבר חוץ מדעתו, אמר המלך: כלום עשיתי אותו סינקתדרוס, אלא שלא לעשות דבר חוץ מדעתו! אמר ר' יודן: כך אמר הקב"ה: כלום קראתי אותו "איש עצתי" אלא שלא לעשות דבר חוץ מדעתו! הרי שם לוט בן אחיו ואיני מגלה לו? ורבותינו אומרים: כבר קראתי אותו אביהם, שנאמר: "כי אב המון גוים נתתיך" (בראשית יז ה) - דנים את הבן חוץ מדעתו של האב? גיהנום גיליתי לו, מתן תורה גיליתי לו, דינה של סדום איני מגלה לו?¹⁴

מדרש תנחומא (ורשא) פרשת וירא סימן ח – הקב"ה מחפש סניגור

תדע לך שבזמן שהבריות חוטאין ומכעיסין לפניו והוא כועס עליהן. מה הקב"ה עושה? חוזר ומבקש להן סניגור שילמוד עליהן זכות, ונותן שביל לפני הסניגור.¹⁵ וכן אתה מוצא בימי ירמיה שאמר: "שוטטו בחוצות ירושלים וראו נא ודעו ובקשו ברחובותיה אם תמצאו איש אם יש עשה משפט מבקש אמונה ואסלח לה" (ירמיה ה א). וכן כשחטאו הסדומים גלה לאברהם ללמד עליהן זכות, שנאמר: "וה' אמר המכסה אני מאברהם", מיד התחיל אברהם ללמד עליהן סניגוריא, שנאמר: "ויגש אברהם ויאמר האף תספה צדיק עם רשע", ואין ויגש אלא תפילה, שנאמר: "ויהי בעלות המנחה ויגש אליהו הנביא ויאמר ה' אלהי אברהם יצחק וישראל וגו'". (מלכים א יח)¹⁶

מדרש תנחומא (בובר) פרשת וירא סימן ז – דין וחשבון לאברהם שהיה מהרהר

"וּמְצָא חֵן וְשָׁכַל טוֹב פְּעֵינִי אֱלֹהִים וְאָדָם" (משלי ג ד)¹⁷ - זה אברהם, שהיה חביב על הבריות ועל המלאכים, שנאמר: "שמענו אנדי נשיא אלהים אתה בתוכנו" (בראשית כג ו) - הרי על הבריות. על הקב"ה ועל המלאכים מניין? שנאמר: "וה' אמר המכסה אני מאברהם וגו'" (בראשית יח יז). אמר ר' לוי: למה גילה הקב"ה לאברהם? לפי שהיה מהרהר בלבו על דור המבול, ואמר: אי אפשר שלא היה בהם צדיקים. תדע לך שהוא כך, "וה' אמר המכסה אני מאברהם", מה משיבו? "האף תספה צדיק עם רשע" (בראשית יח כג).¹⁸

בראשית רבה מב פרשת לך לך – הצלת מלך סדום חיזקה את האמונה באברהם

¹³ יועץ למלכות.

¹⁴ חזרנו למוטיב של הקב"ה שנועץ ומשתף את הצדיקים בהנהגתו בעולם, (בבריאת האדם הוא נועץ במלאכים). כולל גילוי סודותיו. ראה מדרש תנחומא (בובר) בפרשתנו סימן ו: "ואין הקב"ה מגלה מסתורין שלו אלא לצדיקים, שנאמר: סוד ה' ליראיו (תהלים כה יד). וכן אתה מוצא אפילו בשעה שהקב"ה כעס על סדום מפני מעשיהם הרעים, ובקש הקב"ה להפוך את סדום, לא חתם הקב"ה גזר דינם עד שנמלך באברהם, מניין? ממה שקרינו בענין: וה' אמר המכסה אני מאברהם". על המסטורין של הקב"ה, החל בבריאת העולם, דרך הנהגתו את העולם וכלה בתורה שבע"פ היא המשנה (עליה הרחבנו בדברינו [כתוב לך את הדברים האלה](#) בפרשת כי תשא), מן הראוי שנדון בפעם אחרת.

¹⁵ ופותח לו פתח. ראה המדרשים על הפסוק בחטא העגל: "וְעֵתָה הַנִּיחָה לִי וַיַּחַר אִפִּי בָהֶם וְאֶכְלֶם וְכוּ'" (שמות לב י), וכן במקבילה בדברים ט יד: "הֲרָף מִמֶּנִּי וְאֶשְׁמִידֶם", שהקב"ה רומז למשה שיבקש רחמים על בני ישראל. ראה כדוגמא, דברי משה במדרש ספרי דברים פרשת ואתחנן פ'סקא כז: "אתה פתחת לי פתח שאעמוד ואתפלל לפניך על בניך בשעה שסרחו במעשה העגל שנאמר: הרף ממני ואשמידם".

¹⁶ מדרש זה "מצ" את מה שאולי קראנו והרגשנו בין השיטין של המדרשים הקודמים, שכל הגילוי לאברהם הוא על מנת שיעמוד ויתווכח עם הקב"ה וינסה ללמד זכות גם על אנשים רעים וחטאים כאנשי סדום. בכך הוא משמש בנין אב לכל סניגורי ישראל לדורותיהם.

¹⁷ הרחבנו את הפסוק למלואו (בדפוסים הוא מקוצר) על מנת להבין את הדרשה.

¹⁸ וכן הוא במדרש ילמדנו (מאן) ילקוט תלמוד תורה - בראשית אות פח: "וי" אמר המכסה אני מאברהם. א"ר לוי: למה גלה הקב"ה לאברהם? מפני שהיה אברהם מהרהר על דור המבול ועל דור הפלגה שאי אפשר שלא היה בהם עשרים צדיקים או עשרה צדיקים שיתלה להם בזכותם. לפיכך אמר הקב"ה: גולה אני לו, שלא יהא אומר אף בסדום היו צדיקים. לא הספיק לומר, מיד: וי" אמר המכסה אני מאברהם. כיון שאמר לו כל אותו ענין, מה השיבו? ויגש אברהם ויאמר (שם כג): "מכאן מתגלגל המדרש שם לדיבור הקשה של אברהם עם הקב"ה שהתקבל, מול דבריו הקשים של איוב שלא התקבלו: "אמר ר' לוי: הוא הדבר שאמר אברהם, הוא הדבר שאמר איוב, אלא איוב בלע פגה, אברהם אכלה בשולה. איוב אמר אחת היא על כן אמרתי תם ורשע הוא מכלה (איוב ט כב), אלא אברהם שהיה חכם אמר האף תספה וגו'. חזר ואמר חלילה לך מעשות כדבר הזה להמית צדיק עם רשע והיה כצדיק כרשע (בראשית יח כה)". וכבר הרחבנו בנושא זה בדברינו בפרשה זו חלילה לך מעשות כדבר הזה. על פי מדרש זה הקב"ה מגלה לאברהם שהוא עומד להשמיד את סדום ושכנותיה, בשל ההורים שהיו לאברהם על הנהגת הקב"ה באסונות קודמים שהיו בעולם, כגון דור המבול. כביכול, הקב"ה צריך לסלק כל אפשרות של טענות על הנהגתו את העולם בפני אברהם! אי אפשר, אומר אברהם, שלא היו בדור המבול מספיק אנשים צדיקים שבגינם צריך היה להימנע מעונש כולל ולשפוט כל אדם לחוד לפי מעשיו. שיתוף אברהם במה שהקב"ה עומד לעשות לסדום לא בא בשל מציאת חן, לא בשל הבעלות על הארץ, גם לא בשל אב המון גוים ואף לא בגלל "סוד ה' ליראיו". הסוד הגדול והאמתי הוא שהקב"ה לא יכול לשפוט את העולם מבלי לשתף את הצדיקים במעשיו, כביכול בלי ליתן דין וחשבון. ולמי שהדברים נראים חריפים וקיצוניים, יראה שוב את דברינו בפרשה זו חלילה לך מעשות כדבר הזה וכן את דברינו [פרא בסיליוס נומוס אגרפוס](#) בפרשת העקידה. ראו גם הקשר בין [אברהם לדור הפלגה](#) שגם בו הרחבנו בפרשת נח. אך שם העמידה או אי העמידה היא מול בוני המגדל, לא מול הקב"ה.

רבי עזריה ורבי יונתן בן חגי בשם רבי יצחק אמרו: בשעה שירד אברהם אבינו לכבשן האש וניצול, יש מעובדי כוכבים שהיו מאמינים ויש שלא היו מאמינים. וכיון שירד מלך סדום לחמר וניצול, התחילו מאמינים באברהם למפרע.¹⁹

בראשית רבתי פרשת וירא עמוד 80 – אברהם מתרשם מהצלת מלך סדום

א"ר יהודה הלוי: לפי שעה שבא אמרפל וחבריו להלחם עם הסדומיים נפלו מלך סדום ועמורה לתוך הבורות וניצל מלך סדום. התחיל אברהם מהרהר בלבו: אפשר נפל לבור וניצל! תאמר שהיה כשר ובני עירו כשרים, לכך: "אם אמצא בסדום" (בראשית יח כו).²⁰

שבת שלום
מחלקי המים

¹⁹ בשל מדרש זה שקלנו לקרוא לדרך שלנו "אברהם וסדום", אלא שגבר כוחו של הפסוק "המכסה אני מאברהם". מדוע שקלנו כותרת זו? כי אחרי כל הסיבות מדוע הקב"ה אינו יכול לכסות מאברהם את שהוא חושב לעשות לסדום ומדוע אברהם יוצא להגנתם, אפשר לחשוב שאולי יש לאברהם קשר משלו לסדום. וזה בדיוק מה שבא מדרש זה ואומר: אכן, יש לאברהם עצמו קשר עם סדום. במלחמת ארבעת המלכים, בה יצא אברהם להציל את לוט, סופו שהציל את ממלכת סדום ובעקבות אירוע זה הוכרה עליונותו הרוחנית וגם מי שלא האמין בו עד עתה, האמין בו כעת ועוד למפרע. בבארות בארות החמר של סדום, התייצבה והתחזקה האמונה של תושבי הארץ בדרכו המיוחדת של אברהם. רבים תוהים מה לתורה ולסיפור על מלחמת ארבעת מלכי הצפון עם חמשת מלכי הארץ (בראשית פרק יד). אך סופו של הפרק, המעמד של אברהם עם מלכיצדק מלך ירושלים ועם מלך סדום, עליו הרחבנו בדברינו [קונה שמים וארץ](#) בפרשת לך לך, אומר הכל. שם התברך אברהם: "ברוך אברם לאל עליון קונה שמים וארץ". ראה גם דברינו [סוכתה של סדום](#) שם הבאנו את מדרש זוטא - שיר השירים (בובר) ה ט המשלים את בראשית רבה הנ"ל: "מה דודך מדוד שככה השבעתנו - למה נאמר שככה השבעתנו? אלא שעתידים (האומות) להישבע להקב"ה ולישראל שלא לילך אחר עבודה זרה מעתה. אמר רבי אלעזר: הרי אתה למד מאברהם יום שהכה את המלכים. כמה שנאמר: אל עמק שוה (בראשית יד יז) - שנשבעו לו כל האומות שלא לילך מעתה אחר עבודה זרה".

²⁰ וכן הוא במדרש תנחומא הנדפס פרשת וירא סימן ז: "ועמק השדים בארות בארות חמר וינסו מלך סדום, התחיל אברהם מהרהר לומר המלכים באין להלחם על הסדומים והמלכים נופלין ואלו ברוח, שנאמר: והנשארים הרה נסו - אילו לא היו כשרין לא היו בורחין". אברהם יכול גם בהחלט לחשוב שלא בכדי ניצל מלך סדום בבארות החמר. ואם ניצל שם, למה לא יימלטו לפחות מזער הצדיקים שיש בסדום גם הפעם? למה העונש הקולקטיבי? ואם תאמר שאז עדיין לא הרשיעו סדום ועמורה כמו "צעקתה הבאה אלי" בפרשתנו, ראה היכן כתוב הפסוק: "ואנשי סדום רעים וחטאים לה' מאד".